

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Вермієнко Т.Г. – к.е.н., доцент ДВНЗ “Херсонський ДАУ”

Досліджено сучасний стан фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК та обґрунтовані напрями його удосконалення.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційні процеси, бюджетне фінансування, сільське господарство.

Вермиенко Т.Г. Финансовое обеспечение инновационного развития предприятий АПК.

Исследовано современное состояние финансового обеспечения инновационного развития предприятий АПК и обоснованы направления его усовершенствования.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационные процессы, бюджетное финансирование, сельское хозяйство.

Vermijenko T.G. Financial provision of innovative development of agricultural enterprises.

Investigates the current state of the financial providing of innovative development of agricultural enterprises and trends of its improvement.

Key words: innovation activity, innovation processes, budgetary financing, agriculture.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток аграрного сектору економіки зумовлений необхідністю пошуку нових механізмів і методів взаємодії всіх учасників інноваційного процесу. Ключовим фактором активізації інноваційної діяльності є вирішення проблем відповідного фінансового забезпечення, зокрема функціонування ринку сучасних вискоєфективних агротехнологій виробництва сільськогосподарської продукції. Високі інноваційні агротехнології уможливають одержувати врожайність озимої пшениці 75-95 ц/га, кукурудзи на зерно – 90-130, сої – 38-46 ц/га тощо. Але для їх впровадження потрібні значні капіталовкладення й обігові кошти.[1, с.5]

В сучасних умовах економіки України можливості фінансового забезпечення інноваційних процесів, у тому числі й інноваційного оновлення технологій сільськогосподарського виробництва, обмежені. Тому використання напрацьованих у світовій практиці методів фінансування інноваційної діяльності та адаптація їх до умов української економіки набувають позачергового значення. Стає необхідним пошук ефективних інструментів фінансового забезпечення інновацій і принципово нових джерел, форм та методів фінансування новітніх технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам фінансування інноваційної діяльності підприємств АПК присвячені наукові праці відомих вітчизняних учених, таких як П. Бубенка, А. Гринькова, О.

Гудзь, О. Зінченка, В. Ільчука, П. Стецюка, Л. Федулової, Л. Яременко та інших. Разом з тим, незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, ряд питань, пов'язаних з особливостями фінансового забезпечення сучасних ресурсозберігаючих технологій виробництва сільськогосподарської продукції, залишаються недостатньо вивченими.

Постановка завдання. Метою досліджень було оцінити сучасний стан фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК та обґрунтувати напрями його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукові дослідження у галузі сільського господарства в Україні фінансувалися за декількома каналами (через відповідне міністерство, Національну академію аграрних наук тощо), що дало результати з високим потенціалом комерціалізації, але проблема полягає в тому, що значна частина українських аграріїв, особливо великі агрофірми, майже повністю зорієнтована на застосування зарубіжних інновацій. Це формує серйозну зовнішню залежність країни у цій стратегічній сфері, яка при цьому має великий експортний потенціал.

На підприємствах агропромислового комплексу інноваційні процеси реалізуються у таких формах, як:

- 1) провадження нових продуктів;
- 2) запровадження нових способів та методів господарської діяльності;
- 3) вихід підприємства на нові ринки збуту сільськогосподарської продукції та сировини;
- 4) пошук альтернативних джерел сировинного забезпечення;
- 5) застосування нових підходів щодо кадрової політики;
- 6) перехід до ефективних механізмів управління господарською діяльністю.

Дослідження інноваційного розвитку України показують, що за останні роки рівень інноваційної активності підприємств АПК суттєво знизився. Так, у 2014 році інноваційною діяльністю у промисловості України займалося близько 11 % від їх загальної кількості, тоді як у 2010 році – близько 14 %. Для порівняння у США, Японії, Німеччині й Франції частка інноваційних підприємств становить 70-80 % від їх загальної кількості.

Інноваційна діяльність потребує значних фінансових вкладень і має високий ступінь ризику, що вимагає її особливої підтримки, так як суто ринкові механізми не можуть забезпечити перетікання необхідних ресурсів для здійснення перспективних масштабних інноваційних проектів, особливо в соціальній сфері. Фінансування інноваційної діяльності визначає успіх чи невдачу інноваційних проектів і програм. Здатність підприємства акумулювати достатньо коштів для реалізації інноваційних задумів впливає на швидкість виведення інновації на ринок, а отже – на її комерційний успіх. Однак не кожне підприємницька структура має достатньо власних коштів для цього, що зумовлює пошук інших джерел їх надходження. Інвестиції, залучені з різних джерел, мають різну ціну. На їх вартість впливають, зокрема, організаційна форма фінансування і тривалість інвестиційного періоду. Вибір ефективних форм фінансування інноваційних програм і проектів забезпечує високу економічну віддачу інноватору та інвестору.

Джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств можуть бути різними, на сьогодні це можуть бути:

- 1) власні фінансові кошти:
 - грошова частина внесків власників підприємства;
 - мобілізація внутрішніх активів;
 - накопичення, утворенні в результаті господарської діяльності (прибуток, амортизація);
- 2) залучені фінансові кошти:
 - емісія акцій;
 - добродчинні внески;
- 3) Позикові фінансові кошти:
 - кредити (банківський, лізинг, франчайзинг, форфейтинг);
 - безвідсоткові позики;
 - дольова участь, заснування спільних підприємств;
 - розміщення облігацій (рис.1).

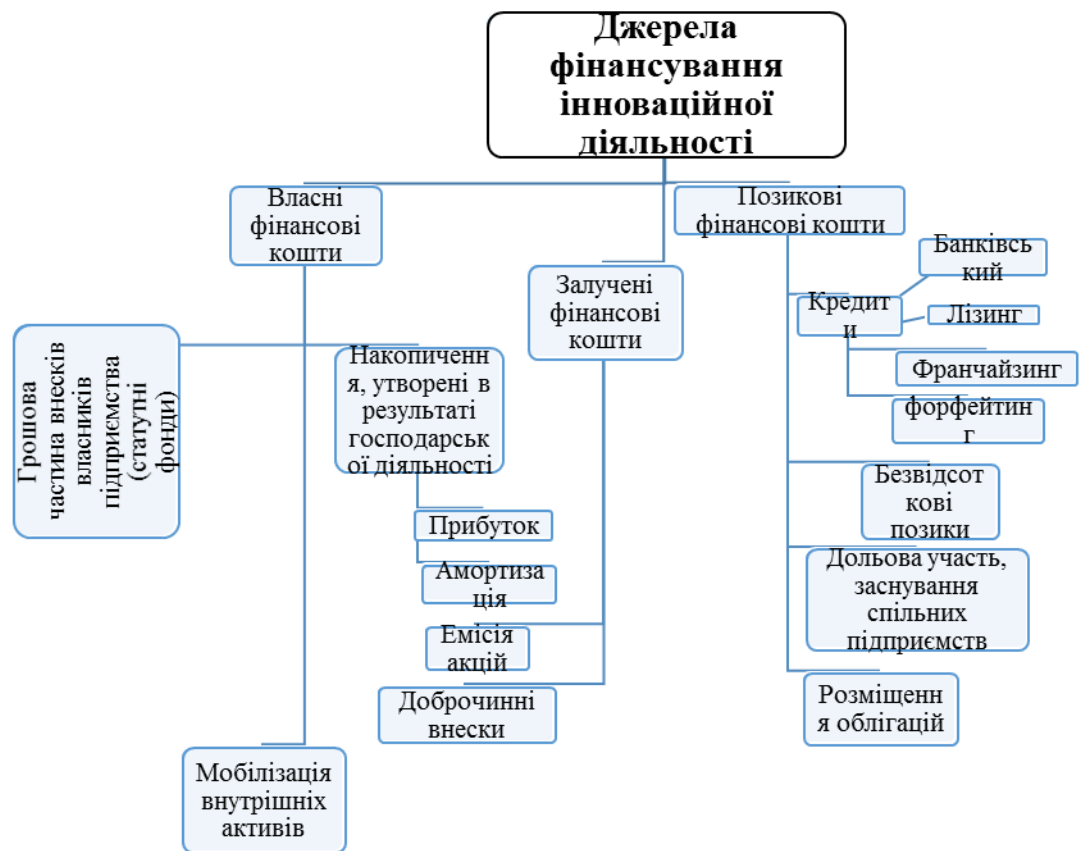

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційної діяльності.

Як свідчать дані табл.1, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств України за останні 15 років є власні кошти. Власні фінансові кошти використовуються найчастіше для фінансування невеликих за обсягами робіт інноваційних проектів чи програм (наприклад, впровадження системи стандартів якості, модернізація деяких видів устаткування, модифікація продукції тощо).

Так, у 2000 році у загальній сумі витрат власні кошти займали 79,6 %, а у 2015 році – 97,2 %. На останньому місці джерелом фінансування є державні

кошти, у 2000 році їх частка становила 0,4 %, а у 2015 році – 0,39. У загальній сумі витрат незначну частину займають кошти інвесторів, і деяку частку – інші джерела.

При формуванні системи фінансування інноваційної діяльності необхідно брати до уваги об'єктивні труднощі переходу України на інноваційну модель економічного розвитку, зумовлені дефіцитом інвестиційних ресурсів і високими макроекономічними ризиками інвестування. Однак інноваційна діяльність «відтягує» на себе ресурси, необхідні для виконання запланованих робіт з випуску основної продукції, що створює ситуацію протидії з боку відповідних служб і потребує втручання вищого менеджменту для узгодження та оптимізації структури фінансових витрат підприємства, розроблення ефективної фінансової політики.

Таблиця 1 – Джерела фінансування інноваційної діяльності (млн. грн.)

Роки	Загальна сума витрат	у тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10821,0	7969,7	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014*	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015*	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0

* дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Сучасний стан фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні представлено такими проблемами:

- брак власних коштів, спричинений незадовільним фінансовим станом підприємств;
- висока вартість кредитних ресурсів;
- нерозвиненість ринку венчурного капіталу, що зумовлює низький рівень участі вітчизняних інвесторів;
- державна підтримка у формі прямого фінансування має істотні бюджетні обмеження та не узгоджена з пріоритетами інноваційного розвитку;

- надання податкових пільг підприємствам, які здійснюють продуктивні і технологічні інновації, виступає дієвим механізмом впливу держави на прискорення інноваційних процесів;
- принципи формування та розвитку спеціалізованих державних (комунальних) інноваційних фінансово-кредитних установ в Україні;
- домінування механізмів самофінансування;
- обмеженість зовнішніх джерел залучення коштів.

Усе це зумовлює потребу в удосконаленні механізмів фінансування інноваційної діяльності. При цьому, фінансова політика кожного підприємства має відповідати таким вимогам:

- бути узгодженою зі стратегією розвитку організації;
- забезпечувати гнучкість підприємства, його здатність до перерозподілу фінансових потоків згідно з визначеними цілями;
- забезпечувати фінансову стабільність організації;
- бути здатною до акумулювання фінансових ресурсів та їх ефективного використання.

Такі підходи до формування фінансової політики дають змогу підприємству фінансувати пошуково-дослідницькі роботи, спрямовані на створення і впровадження новачок, що забезпечать його розвиток разом із основною діяльністю. Водночас система фінансування інноваційної діяльності повинна бути дещо відокремленою, що виявляється у формуванні фінансової субстратегії щодо фінансування інноваційних програм і проектів.

У середньостроковій перспективі (2015-2020 рр.) на ринкові реформи фінансування інноваційної діяльності в Україні впливатиме обмеженість фінансових джерел, спричинена як об'єктивними чинниками, так і перешкодами, свідомо створюваними конкурентами, а також дефіцитом «довгих» грошей у банківській системі й низьким рівнем рентабельності підприємств реального сектору. Це зумовлює доцільність застосування активної державної інноваційної політики.[3, с.11]

Основними напрямками вдосконалення фінансового забезпечення інноваційної діяльності на підприємствах є:

- прийняти закони України «Про визначення національних пріоритетів» та «Про формування Банку Розвитку», що дозволить створити законодавчу базу для концентрації ресурсів на фінансовому забезпеченні пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- закріпити у Податковому кодексі України порядок і розмір надання податкових пільг інноваційним проектам, контроль за їх використанням і поверненням коштів до бюджету в разі їх нецільового використання;
- встановити особливий порядок стимулювання інноваційної діяльності підприємств, зокрема, за рахунок амортизаційної та податкової політики і кредитування;
- запровадити довгострокове державне стратегічне планування інвестиційної діяльності з включенням до нього державних програм розвитку, які б відповідали національним пріоритетам, і передбачали їх забезпечення фінансовими ресурсами;
- Кабінету Міністрів України розробити нормативні акти щодо вимог до державних інвестиційних проектів, які підлягають затвердженню на рівні

КМУ, гарантій їх фінансування, зокрема Банком Розвитку, а також розробити комплексну Державну програму щодо розвитку венчурного інвестування в Україні.

Висновки. Сучасний стан фінансування підприємств АПК не забезпечує інноваційного розвитку. Фінансових ресурсів недостатньо і тому система фінансового забезпечення аграрної сфери потребує трансформації. Необхідна переорієнтація фінансової політики держави на забезпечення інвестиційних потреб підприємств, має бути посилена її роль у регулюванні виробничих економічних відносин і, передусім, у паритетності міжгалузевого товарообміну. Саме через нееквівалентність у товарообміні сільського господарства з іншими галузями економіки аграрна сфера має низьку інвестиційну привабливість.

Оскільки інноваційний процес може спиратися лише на конкурентне ринкове середовище, держава має забезпечити фінансову підтримку підприємств, які взяли на себе тягар інноваційної ініціативи. Вибір джерел і форм фінансування залежить від певних етапів інноваційного процесу, причому з наближенням до завершальної стадії зростає роль приватного сектору. Отже, у системі фінансового забезпечення інновацій слід дотримуватися принципу концентрації державної підтримки на фінансуванні інноваційної діяльності підприємств на початкових етапах інноваційного процесу та на впровадженні технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мазнів Г.Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Г.Є. Мазнів // Економіка АПК, 2014. - №9. – С.5-13.
2. Гончарова О.М. Особливості інноваційної діяльності підприємств АПК України / О.М. Гончарова, Г.А. Єгорова //Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасної економіки». – м. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2015. – Ч.2. – 120 с.
3. Єгоров І.Ю. «Інноваційна Україна – 2020»: основні положення національної доповіді / І.Ю. Єгоров // Науковий журнал: Економіка України. – 2015. – № 9. – С.4-18.
4. Жукович І.А. Інноваційна діяльність в українській економіці / І.А. Жукович // Статистика України. – 2010. – № 1. – С. 14-21.
5. Стецюк П.А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва / П.А. Стецюк, О.Є Гудзь // Економіка АПК. – 2012. - №4. – С.73-78.
6. Державна служба статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>.